

Giccs az egész világ?

A giccsről szóló tekintélyes szakirodalom nem művészetkritika valójában, hanem a giccsszerető közönség enyhébb-hevesebb kritikája. Ennyiben a gicccselemzések felzárkóznak az avantgárd művészeti kiáltványok mellé. Ugyanazt a közönségcsúfoló gesztust leljük az avantgárd kiáltványokban, mint a gicccselméletek háttérben. Az avantgárd legelőször is az a terepet pásztázza végig, ahol a művészet léte, úgymond, ellehetetlenült. Ez a terep legtöbbször azonos a teljes, átlagos társadalommal. A gicccselméletek is azt tartják, hogy a giccs előntötte az egész társadalmat, sőt, a szűzi múltat is bekebelezte, másolatok, átdolgozások stb. formájában. Az avantgárd megtagadja a művészi jelzőt minden törekvéstől, amely nem vág egybe az övével. Ugyanakkor felhasználja a társadalom giccsét (Coca-cólás palackjait például), hogy azt ironikusan idézőjelezve – állítás helyett – a tagadás tagadását hozza létre. A gicccsteoretikus is öngigázoló gesztussal mutat saját magára: minden giccs a világon, csak a róla való gondolkodás nem az.

Ahogy az avantgárd művészetekből, a gicccsteóriákból sem hiányzik az önkényesség jelentős foka. „Azt, hogy mi giccs, és mi nem – én döntöm el.” Wagner majdnem giccs, Erich von Stroheim csak elvétve az. Dali mindvégig gicccses, Matisse sohasem az. E kitűnően összeállított, többek teóriáit felvonultató kötet kissé tömény stílusban, de nagyon széles körben tallóz végig a giccs végeláthatatlan mai birodalmán, a turista szuvenirektől a pornóképeken át a síremlékéig. A legmagvasabb vélemény Hermann Broché. Ő a romantika korából eredezteti a modern gicccset, s elsősorban egy meszesemenően etikai foglalatosság (a művészet) pusztá játékká változtatását, esztétizálását rója föl neki. S hogy aztán a kötet más szerzői hol érik tetten a túlnyomó esztétizálást, s hol hiányolják az etikai tartalmaikat, az már legtöbbször egyedül rajtuk múlik. Nincsenek objektív mércék. Végső soron az giccs, amit olyasvalakik szeretnek, akiket a teoretikus nem szenvedhet. A gicccsteoretikus előbb tudja meghatározni a gicccskedvelőt, mint a gicccset, éppen saját emberi vonzalmából-ellenzenveiből kiindulva. Ez pedig a heinei hitvita butácska döntőnköhlgyének attitűdje: „Hogy kinek van igaza, / nem tudom – de az kitűnt itt, / hogy a rabbi és a pap, / mind a kettő szörnyen büzlük.” (Eörsi István fordítása.)

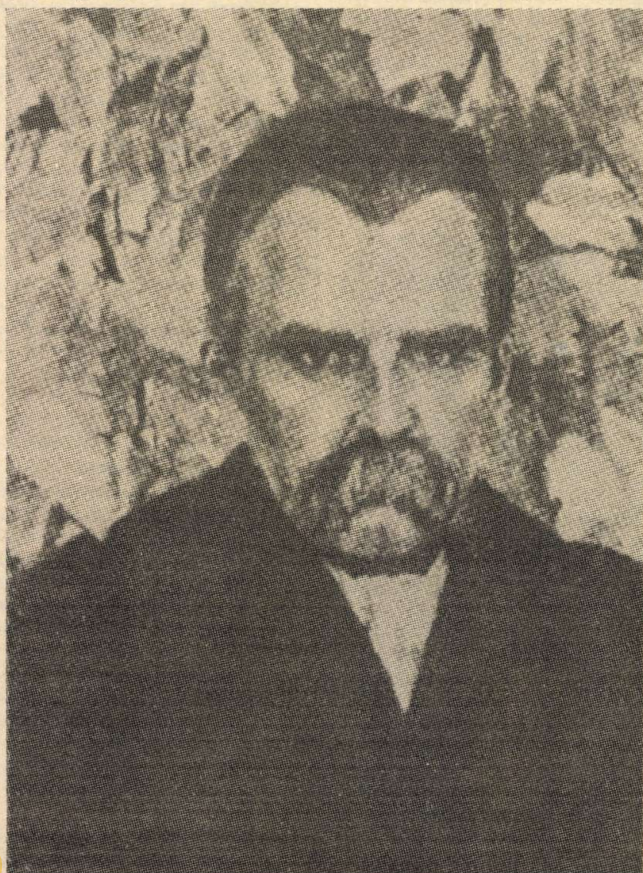
Ám ne tagadjuk meg a gicccsteoretikusoktól, hogy azért ők objektivitásra törekednek. Objektív megfigyelés lehet például, hogy a gicccskedvelő ember nem szép dolgokat keres a művészetben, hanem a Szépséget magát. Noha ilyet a művészet sohasem tartalmaz, csodálható-e, ha a kisember legalább szimbolikusan, de egyesülni akar nagybetűs, magasztos fogalmakkal? Mi több, ezeket vitrinjében, tárgyasultán is birtokolni kívánja. Hiszen – véli – így evilági voltában is biztosan üdvözülhet. Megnyugtató dolog karnyújtásnyira, kulcsra zárva birtokolni a Szépséget, az Igazságot, a Hűséget, a Teremtést meg a Szerelmet. Nem is szólva a Vágyról, az Életről és a Rendről. Esetleg a Hírnévről és a Hatalomról.

Minden rokonszenvem a hátrájkijelölő törekvése, amely a gicccsteóriák első jellemzője. De nem üdvözölhetem a husángot, amely lesújtani készül azokra, akik a határmezsgyék rossz oldalán élvezkednek – méghozzá nem is könnyes katarzisos híján. Kedves gicccsteoretikus kollégáim! Igenis, jelöljük ki az igaz művészet szűkületi látszó birodalmát! De ne állítsuk a műalkotást gombóccal a torkunkban piederesztálra, mert ez a Művészet iránti mármár vallásos (gicccses!) rajongás jele volna. Vegyük tudomásul, hogy a giccs az élet tartozé-

ka, nem a művészeté, ha ez utóbbiból bőven meríti is energiáit. A jó művészet kibírja, ha energiákat kölcsönöznek, mi több, oroznak tőle. A gicccset viszont – csak azért, mert hasonlít a művészetre – ne próbáljuk művészetbölcslelet mércékkel mérgetni! Az élet olyan romlandó-fogyó nyersanyaga ez, mint a születésnap torták vagy a randevúra fölcent rúzsok. Nincs más célja a gicccnek, mint hogy egy-egy alkalomra beválják, s aztán beválják valami más a következő alkalomra. A határmezsgyék nagylelkű arrébbtolása helyett (ilyesmi figyelhető meg P. Szűcs Júliannának a kötethez írt utószavában) tartasuk magunkat a két szféra különállásának gondolatához. De azt se feledjük, hogy ez a különválasztás csak a teóriák világában tartható. Az élet elkerülhetetlenül összekeveri a művészetet a gicccsel. S néha mi magunk is áttévedünk a „rossz” oldalra. Teoretikuslétünk egyetlen bizonyossága, hogy ilyenkor büntudatot érzünk. Ezt a büntudatot azonban egyszer se azokon toroljuk meg, akik – hozzánk hasonlóan, csak talán gyakrabban – le-letévednek az igaz útról!

Hernádi Miklós

(Gillo Dorfler: A giccs. A rossz ízlés antológiája. Gondolat. 316 oldal, kötve 160 Ft.)

Friedrich Wilhelm Nietzsche 1844–1900